

Estació Ciutat: art, ciència i ciutadania

Tipus: [1]

Autor: [Raffio, Valentina](#) [2]

Creació: Publicat per [Valentina Raffio](#) [2] el 13/04/2018 - 10:05 | Última modificació: 19/04/2018 - 07:55

Etiquetes: Ciència ciutadana

Etiquetes: Ciència i art

Etiquetes: Centre de Cultura Contemporània (CCCB)

Etiquetes: biodiversitat

Etiquetes: Espais verds

Etiquetes: Salut ambiental

En ple cor de Barcelona, a dos passos entre la congestió de la Diagonal i el trànsit de la Meridiana, sorgeix un jardinet on les flors creixen directament sobre els murs. Es tracta de l'[Estació Ciutat, un projecte en què l'art, la ciència i la ciutadania](#) [3] convergeixen per crear un indret únic dins la ciutat. Podem entendre aquest espai com una proposta conceptual de l'artista [Natalie Jeremijenko](#) [4] qui va idear una *clínica de salut ambiental* per a les grans metròpolis. En un context en què les ciutats esdevenen cada vegada més grises de ciment i pol·lució, l'artista i enginyera Jeremijenko proposa revertir la situació millorant la qualitat del sòl i l'aire, incrementant el verd i recuperant la biodiversitat de les ciutats.

En certa manera podríem dir que l'Estació Ciutat neix "[Després de la fi del món](#) [5]". És a dir, com una extensió tant espacial com temporal de l'exposició organitzada pel [Centre de Cultura Contemporània de Barcelona](#) [6] (CCCB) en què es reflexiona sobre el present i el futur de la crisi climàtica. [Josep Perelló](#) [7], comissari del projecte, destaca que l'Estació ha servit com a punt de convergència d'inquietuds ja existents en el teixit social: "**Hem aconseguit fer convergir la feina de moltes persones en un projecte comú.** En el cas de l'Estació Ciutat hem comptat amb la col·laboració de més de 40 organitzacions diferents entre les quals cal destacar el CCCB i l'Institut de Cultura de Barcelona, l'Àrea d'Ecologia, Urbanisme i Mobilitat de l'Ajuntament de Barcelona i el Districte de Sant Martí".

La gran novetat que planteja l'Estació Ciutat és passar de la reflexió més teòrica a la pràctica més immediata. [Amanda Masha-Camins](#) [8], directora del projecte, afegeix que l'objectiu era portar la reflexió gestada del museu als carrers de Barcelona: "L'Estació Ciutat sorgeix de la voluntat de sortir de l'àmbit expositiu per passar a l'acció, de sortir al carrer per incidir directament en la millora ambiental de la ciutat. Amb aquest objectiu vam ocupar l'espai públic de la mà de l'Ajuntament i les veïnes i veïns del Passatge districte de Sant Martí".

L'element més espectacular de l'Estació Ciutat són els seus jardins verticals, una proposta de l'artista i enginyera Natalie Jeremijenko per mantenir el verd a les ciutats del futur | **Valentina Raffio**

Retornar-li la vida a la ciutat

Tradicionalment, les zones verdes s'han considerat com els [pulmons de les grans metròpolis](#) [9]. En la construcció d'aquesta metàfora, la presència de vegetació és considerada com un recurs pel netejament i circulació de l'aire, permetent un cert equilibri entre el desenvolupament d'una ciutat i el medi ambient. Però què passa quan el ritme de creixement acaba ofegant – literalment – els pulmons? Aleshores, **la ciutadania tindrà l'imperatiu moral de recuperar els espais verds per retornar-li la vida a la seva ciutat**. Seguint aquesta idea, l'Estació Ciutat de Barcelona sorgeix de les cendres d'un passat en què l'expansió de Barcelona va transformar radicalment el paisatge.

Com a exemple d'aquesta transformació, el [districte de Sant Martí](#) [10]. Passejant pels seus carrers és fàcil tornar enrere a una època en què la industrialització havia esdevingut el motor del barri. Antics vestigis de les fàbriques, entre les quals destaquen les omnipresents xemeneies industrials, encara avui dominen el paisatge. Posteriorment, l'expansió del [districte de la innovació conegut com a 22@](#) [11] va tornar a modificar la morfologia del barri convertint-lo en un lloc propens a l'expansió empresarial. I és exactament en aquest espai on [els veïns van decidir recuperar un indret clau pel seu barri](#) [12]: **el passatge Trullàs**. El carreró sense sortida que durant anys només havia acollit escombraries o aparcaments improvisats **va ressuscitar gràcies a la unió de moviments veïnals**. I ara, gràcies a l'Estació Ciutat, el passatge **ha esdevingut el nou pulmó del barri**.

En aquest sentit, Masha-Caminsals destaca que el passatge Trullàs és, ja des del seu origen, un espai molt peculiar: "Es tracta d'un indret que ha sigut recuperat per els veïns i les veïnes del barri i que, per tant, és de gestió ciutadana. Per això mateix **vam voler dissenyar-hi l'Estació Ciutat en col·laboració amb les diverses parts implicades**". En la gestació del projecte, Natalie Jeremijenko va voler integrar la participació *d'experts sense fronteres disciplinàries* amb les necessitats dels veïns del barri. D'aquesta col·laboració neixen un conjunt de setze tallers didàctics enfocats a reflexionar sobre la relació entre les persones, els recursos i el medi ambient.

Paral·lelament, també es va voler plantejar un conjunt de [Receptes per a la salut ambiental](#) [13] gràcies a les quals és possible des de [depurar aigües grises a través d'ampolles foradades](#) [14] fins a [obtenir electricitat suficient per engegar petits dispositius elèctrics a partir de llimones](#) [15].

El passatge Trullàs representa un exemple perfecte de reconversió d'espais: des d'un carreró abandonat, a un aparcament improvisat fins a un indret innovador dedicat a la millora ambiental | **Valentina Raffio**

La bellesa de les flors en vertical

En el cor del barri de Poble Nou, en la [intersecció exacta entre el carrer Pallars i Pere IV](#) [16], l'Estació Ciutat sorgeix com una flor enmig d'un desert. El carreró reconvertit en *clínica de salut ambiental de Barcelona* destaca pels seus colors alegres i vistosos. Les dues parets laterals del passatge queden recobertes per una mena d'estovalles de flors naturals. L'enorme mantell de plàstic blanc serveix de bressol per a centenars de plantes autòctones que, per fi, troben un espai per florir enmig de la ciutat comtal. Es tracta del "**Jardí vertical**" ideat per **Jeremijenko, una visió conceptual sobre els espais verds de les ciutats del futur**. En un context en què l'expansió de les metròpolis ha consumit la majoria de l'espai horitzontal, la verticalitat és l'única opció viable per mantenir el verd.

En el fons, l'Estació Ciutat es presenta com l'inici del canvi. En aquest projecte es planteja **la responsabilitat individual de cada ciutadà respecte al medi que l'envolta**. Des de l'Estació Ciutat, en canvi, es proposa que cada persona es comenci a veure a si mateixa com un **potencial 'agent del canvi' dins de la seva pròpia ciutat**. Per això mateix, un dels lemes més repetits és que "de les teves accions individuals depèn el futur de tot allò que t'envolta". En aquest sentit, Sergi Álvarez Manzano, monitor i dinamitzador de l'espai, destaca: "L'èxit de l'Estació ciutat no és que ens queixem del problema que suposen la contaminació o l'escalfament global. El que **intensem és donar solucions** que es poden realitzar de manera individual i en un entorn local i que, posteriorment, poden tenir una repercussió global".

La idea de base és simple alhora que molt poderosa: **entendre el concepte de responsabilitat com l'habilitat de respondre**. És a dir, el deure moral de fer front a la crisi ambiental en la qual ens veiem enfonsats començant per l'esfera més bàsica de totes: l'individual. El comissari del projecte, Josep Perelló, afegeix: "Moltes vegades el ciutadà pensa que la salut mediambiental de la ciutat no és responsabilitat seva. De la mateixa manera, les administracions públiques pensen que tampoc és el seu deure portar a terme aquestes accions. **Si cadascú es mira el problema des de les seves limitacions, mai aconseguirem res**. El nostre repte és unir tots els esforços per impulsar el canvi". Petits gestos, com podria ser una paret de flors enmig d'una metròpolis com Barcelona, poden desencadenar un gran impacte. Per poc que sigui, les mirades curioses que es paren a contemplar la instal·lació artística de Jeremijenko poden ser **el primer símptoma d'una reflexió més profunda: la presència o absència de la naturalesa a la ciutat**.

El jardí vertical creat per Natalie Jeremijenko acull una gran varietat de plantes autòctones que, paradoxalment, han anat desapareixent de les grans ciutats com Barcelona | **Valentina Raffio**

La unió fa la força

La llavor de l'Estació Ciutat és el canvi. I tot canvi necessàriament crida a l'acció. En aquest sentit, el comissari del projecte Josep Perelló afegeix: "Passar a l'acció significa traspasar les parets del centre cultural, sortir al carrer, conscienciar molta gent. **En temes tan complexos com el canvi climàtic, reduir el discurs a uns determinats àmbits no té massa sentit**. Nosaltres plantejem que el coneixement no només està a les universitats. També és coneixement allò que els veïns saben sobre el seu entorn més immediat. Posant en dubte les relacions jeràrquiques tradicionals aconseguim crear noves perspectives". En aquest sentit, Masha-Caminsals afegeix: "Un dels èxits del projecte ha estat teixir un vincle entre agents de la ciutat molt diversos. **Gràcies a aquesta iniciativa hem aconseguit unir artistes, membres de la comunitat científica, diverses escoltes i fins i tot persones implicades en política amb un mateix objectiu: millorar la salut ambiental de la ciutat**".

Reduir l'Estació Ciutat a (només) un projecte de ciència ciutadana seria un error. Alhora, entendre aquesta

iniciativa sense la presència de ciència participativa també ho seria. Segons Perelló, el que diferencia l'Estació Ciutat és que hi convergeixen un conjunt d'**accions ciutadanes**, és a dir mogudes pels veïns, amb una **finalitat científica** o simplement amb la **voluntat de millorar la qualitat de vida del barri**. "Hi ha un component de ciència, però no només hi ha això", conclou Perelló. Dins de [les iniciatives de salut ambiental de l'Estació s'hi han plantejat diferents eixos](#) [3] entre els quals destaquen la biodiversitat, l'enriquiment del sol, la reutilització de l'aigua i l'augment del verd a la ciutat.

L'Estació Ciutat, situada al passatge Trullàs del districte de Sant Martí, roman oberta cada dia perquè els veïns i veïnes del barri puguin entrar, investigar i participar | **Valentina Raffio**

La primavera, la ciutat altera

En aquests darrers mesos, l'Estació Ciutat ha acollit un gran nombre d'iniciatives per fomentar una nova relació entre els ciutadans i la salut ambiental de la ciutat. El dia 17 de març es va celebrar la "[Festa de la Primavera](#) [17]", una jornada lúdica enfocada a aprofitar les oportunitats que ofereix la temporada. En el marc d'aquesta celebració, **el passatge Trullàs va esdevenir l'epicentre d'una revolució verda en què les plantes adquirien un nou significat pels ciutadans**. En un frenesí de mirades curioses i estupefacció per les flors verticals, l'Estació Ciutat va acollir [interessants iniciatives de ciència ciutadana i educació ambiental](#) [17]: la creació d'un banc de llavors i l'ús d'una aplicació per predir les potencials fonts d'al·lèrgia a la ciutat.

[Mirian Aixart](#) [18], del [Jardí Botànic de Barcelona](#) [19], va ser l'encarregada d'explicar als participants de la jornada **la funció d'un banc de llavors**. Segons la responsable d'aquesta iniciativa, "la gent es mostra molt interessada no tan sols a saber com es treballa a escala professional amb un banc de llavors sinó també com poden reproduir-ho a casa". Durant tota la jornada, van ser moltes les famílies que es van apropar a la paradeta per aprendre una mica més sobre tècniques per extreure llavors i, posteriorment, crear un petit jardinet als seus respectius balcons. Paral·lelament, [Maria Concepción De Linares Fernández](#) [20] de l'[Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals](#) [21] va presentar [Plantes, una nova app amb la qual es pot reduir el risc d'al·lèrgia](#)

[causada per pol·len](#) [22]. Aquesta eina digital destaca per ser la conjunció perfecta entre *recerca científica* i *ciència ciutadana*. La investigadora explica que, des de fa 30 anys, totes les dades oficials que tenim sobre pol·len provenen de vuit punts de mostreig situats en diferents indrets de Catalunya. Com és lògic, un indicador situat al barri de Gràcia no pot recollir informació sobre la presència de pol·len a tota la ciutat. Tanmateix, ara, gràcies a Planttes, els veïns podran "encarregar-se" d'observar una planta per donar informació sobre el seu estat fenològic i, d'aquesta manera, **alertar a les persones amb al·lèrgia quan l'espècie estigui en flor**.

Paral·lelament, i durant tota la jornada, els nens i nenes del barri van plantar petites plantes autòctones als escocells circumdants a l'Estació. L'objectiu d'aquesta iniciativa era **recuperar un espai verd de la ciutat que sovint queda oblidat entre brutícia i deixalles**. Segons [Sergi Álvarez Manzano](#) [23], monitor durant l'activitat, els escocells representen un espai fonamental per recuperar de manera natural la vegetació a les grans metròpolis. En aquest sentit, Álvarez Manzano destaca: "Repoblant els escocells aconseguim protegir l'espai dels arbres i, alhora, conscienciar sobre una acció ambiental molt important per la ciutat". La Festa de la Primavera, en aquest sentit, va servir per educar als més petits amb una nova relació amb el seu entorn més immediat. Involuntàriament, **la iniciativa també va servir com a pretext perquè cada nen i nena adoptés un exemplar de planta**. "Jo vindré cada dia després de l'escola per donar-li aigua i veure com està", comenta un dels participants de l'activitat. "Menys els dijous que tenim futbol", afegeix un altre.

Originàriament, **la idea de retornar el verd als escocells sorgeix d'una iniciativa ciutadana coneguda com "Els jardinets de Poble-Sec** [24]. [Justine Roux](#) [25], veïna del barri i participant del projecte, explica que la voluntat per 'millorar la ciutat' es va canalitzar en una iniciativa senzilla i efectiva com és la de repoblar els escocells i, gràcies a això, també es va aconseguir una major cohesió entre els veïns.

Gràcies a l'Estació Ciutat, els nens i nenes del barri van poder plantar espècies autòctones als escocells propers al passatge Trullàs per recuperar el verd als carrers de Barcelona | **Valentina Raffio**

El canvi comença a l'Estació

A falta de poc temps pel final l'exposició del CCCB, l'Estació Ciutat ja comença a plantejar-se què passarà quan la iniciativa tanqui les seves portes. Masha-Caminals i Perelló expliquen que, un cop finalitzat el projecte, les instal·lacions del passatge Trullàs creades per Jeremijenko romandran al seu lloc. A partir d'aleshores, **el destí de l'Estació tornarà a estar en mans dels veïns**. Seran ells els qui decidiran si mantenir o no l'espai en les condicions que està al moment. Tant la directora del projecte com el comissari del mateix es mostren esperançats, ja que **els veïns i veïnes del barri s'han mostrat entusiasmats amb la iniciativa que restitueix una mica de verd a la ciutat**.

Vist amb perspectiva, **l'èxit de l'Estació Ciutat no serà fàcil de mesurar a través de paràmetres numèrics**. Més enllà de les xifres de participants, la repercussió de les activitats realitzades es podrà apreciar amb el pas del temps. En aquest sentit, Masha-Caminals afegeix: "Es tracta d'un impacte més qualitatiu que no pas quantitatiu. Potser el més important és que hem creat un punt de reflexió per conscienciar a diferents actors de la societat sobre la importància de millorar la salut ambiental de Barcelona". En aquest sentit, Perelló conclou: "La nostra esperança és que els veïns es facin càrrec del llegat de l'Estació Ciutat. És a dir, que puguin digerir totes aquestes maneres de fer, que les adoptin i transformin a les seves necessitats". **Sigui quina sigui la repercussió de l'Estació Ciutat el que sembla clar és que ha aconseguit iniciar un gran canvi a petita escala**. Amb aquest projecte, queda palès que tota revolució comença amb una flor.

Valentina Raffio ([@raffiovalentina](#) [26] - raffiovalentina@gmail.com [27])

Periodisme, humanitats, història de la ciència i divulgació científica. Investigo, escric i comunico sobre qualsevol tema que capti la meua atenció. En els darrers anys m'estic especialitzant en comunicació científica per contribuir a apropar la ciència a la societat. Actualment, col·laboro amb l'[Associació Catalana de Comunicació Científica](#) [28] i altres projectes de divulgació.

Categories: Articles

Etiquetes: Ciència ciutadana

Etiquetes: Ciència i art

Etiquetes: Centre de Cultura Contemporània (CCCB)

Etiquetes: biodiversitat

Etiquetes: Espais verds

Etiquetes: Salut ambiental

- [29]

URL d'origen: <https://sciencecorner.diba.cat/blogs/2018/04/13/estacio-ciutat-art-ciencia-ciutadania>

Enllaços:

[1] <https://sciencecorner.diba.cat/>

[2] <https://sciencecorner.diba.cat/members/raffiov>

[3] <http://www.cccb.org/ca/marc/fitxa/estacio-ciutat/227726>

[4] <http://www.cccb.org/es/participantes/ficha/natalie-jeremijenko/20574>

[5] <http://www.cccb.org/ca/multimedia/videos/despres-de-la-fi-del-mon/227752>

[6] <http://www.cccb.org/ca>

[7] <http://www.cccb.org/ca/participants/fitxa/josep-perello/45818>

[8] <https://loop-barcelona.com/profile/amanda-masha-caminals/>

[9] <http://www.barcelona.cat/es/que-hacer-en-bcn/parques-y-jardines/los-pulmones-de-barcelona>

[10] <http://meet.barcelona.cat/es/descubre-barcelona/distritos/sant-marti>

[11] <http://www.22barcelona.com/index.php?lang=es>

- [12] <http://www.lavanguardia.com/local/barcelona/20170403/421335672114/poblenou-pasaje-trullas-barriada-barcelona.html>
- [13] <https://estaciociutat.org/receptes/>
- [14] <https://estaciociutat.org/pintura-fotocatalitica-millorar-qualitat-laire/>
- [15] <https://estaciociutat.org/piles-amb-gust-de-llimona/>
- [16] <https://goo.gl/maps/WJGTvfZ3GpH2>
- [17] <http://www.cccb.org/ca/activitats/fitxa/dia-de-la-primavera/228322>
- [18] [http://www.bioexplora.cat/ncd/fitxa-persona/miriam-aixart-\(conservadora-del-banc-de-llavors\)-/p53/ii42](http://www.bioexplora.cat/ncd/fitxa-persona/miriam-aixart-(conservadora-del-banc-de-llavors)-/p53/ii42)
- [19] <https://museuciencies.cat/es/area-cientifica/departamentos-cientificos/jardin-botanico/>
- [20] http://ictaweb.uab.cat/personal_detail.php?id=94
- [21] <http://ictaweb.uab.cat/>
- [22] http://www.planttes.com/?page_id=43&lang=es
- [23] <https://www.linkedin.com/in/sergi-%C3%A1lvarez-manzano-65b01049/>
- [24] https://www.ara.cat/barcelona/Poble-sec-converteixen-escocells-petits-jardins_0_1414658660.html
- [25] <https://www.linkedin.com/in/justine-roux/>
- [26] <https://twitter.com/RaffioValentina>
- [27] <mailto:raffiovalentina@gmail.com>
- [28] <http://www.accc.cat/?sz=1536,864,1536,735>
- [29] <https://sciencecorner.diba.cat/node/369>